

Toni Morrison

Sula

Türkçesi: Ülker İnce

Roman

*“Benim görmüş geçirmiş gülümü benden başka kimse
bilmiyordu... onca görkem bana kısmet oldu.
Böylesi bir görkem kimsenin yüreğinde olsun
istemiyorlar.”*

–Döğme Gül

BİRİNCİ BÖLÜM

Medallion City'ye yapılacak golf sahasına yer açmak için böğürtlenleri, it üzümlelerini kökledikleri yerde eskiden bir mahalle vardı. Bir vadi kasabası olan Medallion'ın yukarısındaki tepelere kurulmuş, ta ırmağa kadar uzanan bir mahalle. Şimdi oraya banliyö deniyor, ama orada siyahlar yaşarken Taban denirdi. Meşelerin, kayın ve kestane ağaçlarının, akağaçların gölgelediği bir yol, mahalleyi vadiye bağlardı. Kayın ağaçları yok artık, armut ağaçları da yok, çocuklar armut ağaçlarının dallarına oturur, aşağıdaki yoldan geçenlere çiçek açmış dalların arasından bağırdıkları. Medallion'dan golf sahasına giden yola düzensizce dağılmış renkleri soluk, sıvaları dökük yapıların yıkılması için cömertçe para ayrılmış durumda. Bilardo salonu diye bir şey bırakmayacaklar, bir zamanlar iskemlelerin bacakları arasındaki çubuklardan sarımsı kahverengi, uzun pabuçlu ayaklar sarkardı. Çelik bir balyoz İrene'in Güzellik Salonunu un ufak edecek, bir zamanlar kadınların gittiği, saç yıkama teknesine dayanmış başlarını İrene, Nu Nile ile köpürtürken uyukladıkları salon. Hâki tulumlu adamlar, Reba'nın Et Lokantasının tahtalarını sökecekler – başında şapkası olmadan malzemelerini anımsaymadığı için yemek pişirirken başından şapkasını eksik etmeyen Reba'nın lokantasını.

Taban denen mahalleden geriye hiçbir şey kalmayacak (aşağıdaki ırmağın üstündeki köprü gitti bile), ama belki de

böylesi daha iyi, çünkü orası bir kasaba bile değildi: Alt tarafı bir mahalle, vadideki insanlar dingin havalarda bazen oradan gelen bir şarkı, bazen bir banço sesi duyar, vadiye yaşayanlardan birinin kira ya da sigorta taksitleri toplamak gibi bir iş için tepelere yolu düşerse çiçekli entari giymiş siyahi bir kadının bir ağız mızıkasının neşeli müziğine uyarak biraz şişine şişine yürüdüğüne, biraz kıvırtıp biraz “çalkala” dığına tanık olabiliirdi. Mızıkanın içine hava üfleyip sonra havayı içine çekerek mızıkaya çalan adamın tulumunun, ayakkabılarının üzerinde gezinen sarı tozlar, kadının çıplak ayaklarından kalkan tozlardır. Kadını izleyen siyahlar güler, dizlerini ovuştururlar, vadi adamının kahkahaları duyması kolaydır ama gözkapaklarının altında, başlara sarılmış bezlerin, yumuşak fötr şapkalının altında bir yerde gizlenen, avucun içinde, yıpranmış ceket yakalarının altında bir yerde, kas kirişinin kıvrımının bir yerinde gizli, yetişkin insan acısını gözden kaçırmaması da o kadar kolaydır. Bu kişinin Aziz Matthew Kilisesinde en gerilerde durması gerekecekti, tenorun sesinin kendisini ipekli bir kumaş gibi sarmasına ya da (sekiz yıldır çalışmamış olan) tahta kaşık ustalarının ellerine dokunmasına, tahtanın üzerinde dans etmiş olan parmakların kendi derisini okşamasına izin vermesi gerekecekti. Yoksa acıyı gözden çıkaracaktır, o gülüş acının bir parçası olsa bile.

Şimdi buldukları bu yere nasıl geldiklerini bir gıdıklama sesi, , bir diz dövme hareketi, gözlerden yaşlar süzülürken gülmek bile açıklayabilir.

Bir fıkra. Zenci fıkrası. Böyle başladı. Kasaba değil kuşkusuz, kasabada zencilerin yaşadığı, yukarıda, tepede olmasına karşı Taban dedikleri bölge. Tam bir zenci fıkrası. Fabrikadan çıktıktan sonra biraz rahatlayacak bir yer arayan beyazların anlattığı türden bir fıkra. Yağmur yağmadığı ya

da haftalarca yağdığı zaman nasılsa biraz rahatlanacak bir yer arayan siyahilerin kendileriyle dalga geçmek için anlattığı cinsten bir fıkra.

İyi yürekli beyaz bir çiftçi, birtakım zor işleri yaparsa kölesine özgürlüğüyle birlikte taban araziden biraz toprak vereceğini söylemiş. Köle de işi bitirdiği zaman çiftçiden pazarlığın ona düşen kısmını yerine getirmesini istemiş. Özgürlük kolaymış – çiftçinin buna bir diyeceği yokmuş. Ama toprak vermek o kadar kolay değilmiş. Bunun üzerine köleye vadideki topraklardan vermek zorunda olduğu için çok üzülüğünü söylemiş. Taban araziden bir parça veririm, diye düşünmüştü. Köle şaşırarak, vadi arazisi taban arazi değil mi zaten, demiş. Efendisi, “A, hayır! Şu tepeleri görüyor musun? Taban arazi orası, verimli topraklar,” demiş.

“Ama orası yüksek tepe,” demiş köle.

“Bize göre yüksek,” demiş efendisi, “ama Tanrı yukarıdan baktığı zaman orası taban arazi. İşte bu yüzden oraya öyle diyoruz. Göğün tabanı – en iyi topraklar oradadır.” Bunun üzerine köle, aman bana oradan toprak ver, diye efendisini sıkıştırmış. Vadide toprak sahibi olmaksızın orada toprak sahibi olmak istiyormuş. Dediği gibi de olmuş. Zenci dağlık tepelik yerden payını almış, ekip biçmenin olağanüstü güç olduğu, toprakları aşağı kayan, kayarken tohumları da alıp götüren, rüzgârın bütün kış eksik olmadığı yerden yani.

İşte Ohio'nun bu küçük ırmak kasabasında beyazlar bereketli vadi tabanında yaşarken siyahilerin neden yukarıdaki tepelere yerleştiklerini, aşağıdaki beyaz insanlara her gün gerçek anlamda yukarıdan bakmak gibi küçük bir avuntuyla yetindiklerini açıklıyor bu.

Yine de tepedeki Taban çok hoştu. Kasaba büyüdükten, çiftlik arazileri köye, köy ise bir kasabaya dönüştükten,

Medallion'ın sokakları bu gelişimler sonucunda tozlu ve sıcak hale geldikten sonra, Taban'daki kulübeleri gölgeleyen o kalın ağaçları görmek olağanüstü güzel bir şeydi. Bazen oraya giden avcılar beyaz adamın gerçekten de haklı olup olamayacağını için için merak ediyorlardı. Belki orası göğün tabanıydı.

Siyahlar bunu kabul etmezlerdi ama düşünecek zamanları yoktu. Onlar dünyevi şeylerle –ve birbirleriyle– fazla ilgilidiler, hatta ta 1920'lerde bile Shadrack'in ne olduğunu, kasabalarında büyüyüp bir kadın olan küçük kız Sula'nın ne olduğunu, Taban denen bu yüksek yere çakılıp kalmış olan kendilerinin ne olduğunu merak ediyorlardı.